

Dvanajsti/ Berač

Gregor Lozar



drugebesede
|||

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union



otherwords
|||

Dvanajsti

Gregor Lozar

Bila je zlobna stara vešča. Cele dneve je visela na balkonu in potem tožarila staršem, koga je videla kaditi in kdo je prišel iz šole prepozno. Če pa je slučajno komu poletela žoga čez ograjo – tam je imela posejan tobak, paradižnik in krompir – in ga je pri tem dobila, se ta ni le poslovil od žoge, ampak je mogel celo gledati, kako jo je razrezala.

Bil pa je njen vnuk eden najbolj predznih škricev daleč naokrog. Ne samo, da je kadil že od tretjega razreda naprej in da so govorili, da ima flašo za olje, spravljeno pod sedežem svojega rdečega mopeda, zmeraj polno šnopsa, o njem se je celo govorilo, da je policistom preluknjaj gume, ker da so ga nekoč pridržali čez noč. Čeprav smo bili vsi mnenja, da je bila ta zadnja vendarle malo prenapihnjena, saj kateri policist pa bi se ukvarjal z mulci iz naselja, če pa je svet poln čisto pravih lopovov, pa Njofra vendarle ni bil človek, s katerim bi bilo dobro čike zvijsati.

Nekega dne, bilo je kmalu po tem, ko je stara Pekecu razrezala originalno kikerco iz svetovnega prvenstva, je bil na dvorišču tudi Boki. Dobrih pet let starejši od nas, je kot ponavadi kadil:

„Fantje, kaj mi date, če se znebim Pehte?“

„Ne vemo. Kaj pa bi rad imel?“

„Vsak mesec naj mi da vsak od vas tedensko žepnino, pa vam stara v življenju več ne bo nagajala.“

„In kako boš to naredil?“

„Ee, to pa je moj problem. Vaš problem pa so žoge in paradajzi!“

„To je res.“

„Torej velja?“

„Velja!“

„Vsak od vas mi da eno tedensko žepnino na mesece, da se znebim Pehte. Ruka?“

„Ruka!“ smo prikimali in si segli v roke. Frenki, Bokijev kolega in Primož iz sosednjega dvorišča, ki je ravno šel iz trgovine, pa sta bili priči.

Naslednji dan je stara padla po stopnicah. Ravno je nesla krompir v

klet, ko se je prevrnila, padla in se tako hudo polomila, da je bila od tedaj v vozičku. In ker ni mogla več skrbeti zase, Boki pa doma ni bil srečen, so se dogovorili, da bo odslej živel pri babici. Šušljalo pa se je tudi, da po smrti dobi njeno stanovanje.

Boki se še ni dobro vselil, ko smo ga spet srečali kaditi na klopcah. Seveda smo stekli k njemu, da bi ga povprašali, kaj se je zgodilo. Malo nas je pustil čakati, potem pa vprašal:

„Kdo od vas ve, kaj je to predrznost?“

„Eh, to je, da bako po stopnicah dol rukneš, pa jo vprašaš, kam se ji tak mudi!“ je vedel vsaj eden od nas.

Boki je prikimal in frcnil cigaret, nato pa nam izročil mobitel, na katerem je bila slika stare, kako v nenaravnem položaju leži v kleti pri stopnicah, okrog nje pa vse polno raztresenega krompirja. „Smešno pa je, da še zdaj ne vem, kam se ji je tako mudilo.“

Dodal je je še, da bi denar rad videl naslednji ponedeljek, ko bo konec meseca in da naj ne pozabimo, da Boki ve, koliko žepnine ima kateri od nas. Aja. In še to. Če bi si slučajno kdo premislil in ne bi hotel plačati ali pa bi celo hotel poklicati policijo, naj ne pozabimo, da smo mu bili pripravljene plačati, da se znebi Pehte in da ima za to dve priči. Tako smo postali naročniki spodletelega umora.

Seveda je bilo med fanti, ko smo bili na samem, dosti zgražanja in marsikdo je začel tiste dni ponovno močiti posteljo, a v ponedeljek smo prinesli denar in s ponosom lahko povem, da nihče ni špecal. Ne starši, ne učitelji, ne policija niso zvedeli nič.

Življenje je šlo v bistvu naprej in se kmalu spet ustalilo v novo normalnost. Počasi smo se navadili na zbiranje denarja pa tudi pri nogometu smo postali nekoliko bolj sproščeni in nam je šel šel nekoliko bolje od nog, čeprav smo ga, to je treba priznati, igrali dosti bolj po redko.

Tu in tam se je slišalo, predvsem so to govorile starejše ženske, da stara ni zadovoljna s skrbnikom. Zmeraj glasnejše pa so postajale tudi govorice, da namerava iti v dom. Zanj bi seveda moral plačevati Boki – za kar ni imel denarja – ali pa prodati stanovanje – za kar ni imel interesa. Eden od fantov pa je tiste dni, med tem ko je šel v trgovino, slišal Bokija govoriti z nekim kolegom, da se nič kaj ne boji, da bi mu Pehta pobegnila.

Če so te okoliški mulci hoteli fentat, kaj misliš kaj bodo s teboj

naredili v domu za ostarele, ji je govoril. Zraven tega pa razmisli, če res hočeš nehat kaditi. V domu je to prepovedano, jaz ti pa kupujem čike. Za vsak slučaj ji je tudi vzel telefon, češ da je predrago in da ji lahko posodi mobilni. Pa tudi pri kavicah s kolegicami je bil raje zraven.

Je pa nekoč stara poskušala pobegniti. Skozi okno si je naklicala naključnega mimoidočega in mu natvezila, da jo je nečak po nesreči zaklenil v stanovanje in da mora nujno k bolani sestri na drugo stran mesta. Po nekaj prepričevanja se je dobri mož ne samo strinjal, da jo dvigne skozi okno in gre v stanovanje še po njen voziček, ampak jo je bil pripravljen odpeljati tudi na drugo stran mesta. A takrat se je ravno vrnil Boki in rekel, da ni problema in da bo on prevzel vajeti. Tujcu se je lepo zahvalil, staro pa zapeljal en krog po mestu, mimo policijske postaje, doma za ostarele, hiše njene sestre, nazaj domov, kjer jo je, kot so povedali sosedje, rezal še dolgo v noč.

Čez dva dni je spet na klopcih kadil cigaret in ker še zdaleč ni bilo konec meseca, je bilo to čudno. Eden od nas ga je šel vprašat, kako je, a hotel je govoriti s celo bando. Imel je predlog za nas in rekel je, da nam vsakemu odpusti četrto dolga, če pridemo enkrat na leto k njemu na zabavo. Hudič je seveda v detajlu, da bo ta čaga dvanajstega, se pravi ravno na dan, ko se je stari mudilo v klet. Ker Boki ni bil človek, ki bi mu tak predlog zlahka zavrnil – to bi jemal kot nespoštljivost – smo se strinjali in se odtlej s tem tudi velikokrat tolažimo, da bomo prihranili vsaj nekaj denarja.

Čaga je namreč potekala tako. Pri Bokiju smo se zbrali že enajstega julija, popoldan in za začetek priredili tekmovanje v teku po stopnicah. Od najvišjega nadstropja, do kleti. Večinoma smo stopnišča osmih stopnic preskakovali dve, dve, štiri ali dve, tri, tri, le na zadnjih stopnicah pred kletjo je bilo treba skočiti iz šeste stopnice. Stara je sedela na cilju in štopala. In v vseh teh letih ni imela sreče, da bi videla, kako si je kdo od nas zvil gleženj.

Zvečer smo si potem na ognju iz šporheta – stara je dejanko še zmeraj imela to arhaično napravo – pekli krompir in pripravljali paradižnikovo solato, Boki pa je med tem kadil velike cigare.

Ob tem smo se pogovarjali in šalili, največ z zgodbicami, kako smo jo stari kdaj zagodli in kako zlobna je bila z nami. Vrhunec večera pa je bla seveda Bokijeva zgodba, kako je Pehta telebnila po štengah, kako smešen izraz je imela na obrazu in kako ji je en krompir padel naravnost na čelo, da se je moral Boki od srca nasmejati in je čisto pozabil na svoj *kam se ti mudi*.

Stara je seveda sedela z nami in premogla celo toliko moči, da je pojedla krompir! A neprijetno je bilo to le od začetka, potem pa se človek ne le navadi, ampak najde celo neko zadoščenje, da lahko vrne stari, za vse prerezane žoge. Klet sem, klet tja, to je bilo res zlobno ženšče in tega smo se iz zgodbe v zgodbo bolj zavedali.

A vrhunec je bil naslednji dopoldan, ko smo v njenem atriju odigrali nogometno tekmo, ob tem pa je morala stara navijati in peti *kdor ne skače, ni Slovinc* – pesem, ki jo je bilo na teh zabavah pogosto slišati. Ko je bilo zabave konec, je Boki prinesel kos njenega dobrega porcelana in ga – ob tej priložnosti je imel običajno govor – slovesno razbil. Nato smo šli ponavadi na piknik, Boki pa v klet šraufat moped.

Vsaka zgodba prinaša odrešitev, razen te. Boki je star štiriinštirideset let in v življenju mu ni bilo treba delati niti dneva. Živi od znatne rente, ki mu jo že od otroštva plačujejo „prijatelji“, med katerimi so se nekateri razvili v precej uspešne poslovneže. Čez slab teden bomo praznovali petindvajseti praznik zapovrstjo in gležnja si ni do danes zvil še nihče. Kar pa se stare tiče, ji bog ni namenil hitre smrti. Letos bo stara šestinosemdeset let in je še pri čisto zdravi pameti. Marsikdo jemlje to kot znak, da je naše ravnanje pravično.

Berač

Gregor Lozar

1.

S sinom sta stopila med knjižne police,
kjer sem tiste dni spravljal umetnost med ljudi
in prosil si me, če ti lahko posodim telefon,
ker bi moral nekoga na hitro poklicati.
Zapovedal sem ti, da ne zapuščaj trgovine
in ti precej sumničavo zrl pod prste,
ko si odpiral nenavadne menije znane naprave.
Spomnil sem se te še izpred let, ko si
na kolesu krožil okrog mene in ponujal
rabljene mobitele in cigarete Davidoff.
Zamenjal sem te s človekom, ki me je oropal
in te neprijazno povprašal, če si bil to ti.
Le stežka ti je uspelo obdržati nasmeh,
a ti ga je, vsaka čast, uspelo obdržati,
ko si vprašal, če sem prepričan, da si to bil ti.
Padel sem na izpitu in ko sem te čez leta obdolžil,
da si si preko telefona nakazal denar,
pač neka nova operacija s sporočili
in kodami poslanimi avtomatskemu operaterju,
sem že drugič padel v isto past.
V pričo tvojega sina sem te obdolžil tatvine
in te v javnosti poslal v pičku mater.
Odšel si in jaz sem razmišljal,
če nisem spet prehitro opletal z jezikom.

2.

Nič nisi ukradel in ko sem te istega dne
srečal na ulici, sem stopil do tebe
in se ti tudi iskreno opravičil. Bil
si pošteno užaljen, a nekako je vendarle šlo.
Grozljivo, kot to pač je, si padel v zgodbo,
v kateri nisi bil nič kriv in nič dolžan.
A pred kakim letom je bilo, šel sem domov,
od punce s katero sem se precej kregal,
me je ustavil mladenič na kolesu in me
prosil, če mu lahko posodim telefon.
Kljub slabemu očitku, sem mu ga izročil
in ko nikogar ni mogel priklicati, se je odločil,
da mu je naprava vseč in jo bo obdržal.
Slutil sem, da je edini način, da dobim
škatlico nazaj ta, da se z lastnikom stepem,
a občutek sem imel, da če ga udarim,
se bo od nekod vzela kopica bratov
in bodo družno udarili po družinskem mošnjičku.
Raje sem mu dal telefon in odšel,
a tako težko je bilo ne reči: O, ti prekleti Cigan!
Prekleti Cigan, pa saj so vsi isti
in ko si se prismejal na kolesu,
da mi prodaš kak mobilni telefon,
si bil ta cigan v trenutku pač ti!

3.

Iz občuka krive sem ti dal deset evrov
in ti si v času, ko sem postajal rasist,
se tega bal in se sam sebi studil,
nekako postal moj osebni berač.
Prišel si večkrat in zmeraj malo posedel,
sčasoma pa sem sestavil tvojo zgodbo,
o epilepsiji, ki te je grabila skozi šolo,
kjer so te učitelji nemara spuščali,
da ne bi bilo nepotrebnih problemov,
saj si najbrž večkrat manjkal kot ne,
o tem, da si se bržda iz sramu odločil,
da ne znaš ne pisati, ne brati, -
joj kako sladko se je bilo s tabo družiti
sredi skladovnice knjig iz druge roke -
in boš po svetu hodil kot nepismen mož,
o ženi, ki si jo nemara spoznal kak
dan pred poroko in o tvoji bolezni
ni vedela nič, pa o otrocih, ki si
jih imel pri dvanajstih in ki pogosto
niso imeli za plenice in zdravila,
o tem, da si se v zaporu odločil,
za pošteno življenje, se oddaljil od
družine in sosedom v posmeh našel boga,
o osemdesetih mobitelih, ki so ti jih
ukradli iz kleti, s čimer si lahko
svoje podjetje poslal v pozabo,
o kovčku dokumentov, s katerim
si krmaril med uradi, ki so
ti jemali neplačano elektriko, te
vrgli iz socialnega stanovanja
in te naučili, da pri lakoti pomaga
hoditi bolj zgodaj spat,
o sinu, za katerega si se odločil,
da ga ne poročiš ampak pošlješ
naprej v srednjo šolo
in še o čem, kar sem nedvomno
pozabil omeniti, a je pomembno
za mojo predstavo o življenju roma,
ki v nasprotju z halgatom ne mara,
da bi ga kdorkoli klical cigan.

4.

Dolgo si me vabil k sebi na obisk
in kljub navadi, da se za božič obdarujeva,
sem se tega nekoliko izogibal.
Že običajno se z ljudmi najraje srečujem
zunaj – na nevtralnem terenu – a sem se
zraven tega bal še vonja tuje hrane
in občutka, da bi znalo biti stanovanje umazano.
Nekega večera sva se skupaj odpravila
na koncert Esme Redjepove na Štuk,
kjer si svojim znancem povedal, da sem
detektiv in da nosim pod plaščem pištolo,
mene pa presenetil s tem, da si Esmo
imenoval kraljica brez vsake ironije
in da si z vso resnostjo pripovedoval o oblekah
za več tisoč evrov, ki jih nosi, o veliki
hiši v Skopju in o otrocih, ki jih posvaja
in nato postanejo njeni glasbeniki.
Nekoliko grenkobe je bilo v imenu kraljica
in na poti nazaj sem prvič slišal,
da skupino hiš in blokov na Studencih
imenuješ center. Tam je tudi hiša tvojega deda,
preveč otrok si rekel in počnejo neumnosti,
ki se je že celo življenje skušal izogibati
in nedaleč stran stanovanje iz katerega si letel.
Ko si se preselil, pa nisem mogel več odlašati,
in na obisku ugotovil, kako umazano
je moje stanovanje.

5.

Nekega dne pijevo kavo in pomislim,
da so mi pripovedovali o ciganski duši:
o otrocih, ki pridejo do očeta, če jim kupi
nova oblačila, da bi šli na zabavo.
Kupil bi vam jih otroci, a nimam denarja.
Pa ga, malo starejši prosijo za denar
za avto, da bi si ogledali kos sveta,
Kupil bi vam ga otroci, a ni denarja
in skoraj že odrasli, prosijo očeta za denar,
da si kupijo stanovanje, za ženo in otroke,
in spet bi jim ga oče kupil, a denarja ni.
Čez leta pa oče umira in otroci so zbrani
okrog njegove postelje, ko jim spregovori:
Tako rad sem vas imel otroci moji,
da di vam kupil obleke, avte in hiše
in zraven tega še pol sveta, a kaj,
ko je življenje težko in denarja ni bilo.
Odkar si opazila, da bi zate sezul
nogavice izpod čevljev, ne pritiskaš več.
Če ni denarja, ga pač ni. Nisi več
berač, že zdavnaj sva postala prijatelja
in čeprav zadnje čase zanemarjam
večino prijateljskih vezi, edino v tvojih
očeh zaradi tega vidim žalost.
In drugače kot na začetku, mi je tudi na koncu žal.